

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Светла Димитрова
директор на РЕМО „Етър” – Габрово

за дисертационния труд на Пламена Пламенова Заячка

на тема: „Общността с наследството. Предизвикателства и перспективи за
опазване и социализация на културното наследство”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по
професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за
култура”. Докторска програма „Културология” (Културни инициативи и
публични политики)

Дисертацията на Пламена Заячка е посветена на интересна, малко
позната и актуална тема. Понятието „общност с наследство“ се използва
от скоро, но е изпълнено със съдържание, което ще добива все по-голямо
значение. Дисертацията се състои от списък на съкращенията, увод, три
глави, заключение и библиография. Общият обем е 232 страници.

В увода е изяснено как общностите се свързват с определено
наследство, какво представляват общностите с наследство и как се
сформират. Описва се положението в България, отнасящо се до общности
с наследство. Обоснована е актуалността на темата за проучване.
Посочено е, че обект на изследване ще бъдат разновидности на общности
с различни видове наследство и тяхната роля за опазване и социализация
на българското културно наследство. В увода докторантката описва
методологията на проучването и аргументира избраната структура на
дисертационния труд.

Първа глава е озаглавена „Културно наследство и развитие на
общността с наследство”. В началото на главата в резюме са описани
целите и задачите, които Пламена Заячка си поставя за решаване. Те се
свеждат до дефиниране на основните понятия, с които тя борави при
разработване на дисертационния труд. Това са културно наследство и
общност с наследство и изграждане на връзка помежду им. За
дефиниране на посочените понятия тя използва основополагащи
документи на ЮНЕСКО - конвенции, препоръки, декларации, харти на
ИКОМОС, конвенции и документи на Съвета на Европа и на Европейския
съюз. Те не само са описани, но и анализирани с оглед на изследваната
тема. Направен е извод, че разбирането за културно наследство се
разширява както в териториален, така и в съдържателен обхват. Посочени
са нови видове културно наследство и появата на културни маршрути.
Обяснено е значението на понятието културен пейзаж. Разширяването на
разбирането на културното наследство в териториален обхват е

илюстрирано с кръгова графика, като се започва от отделни сгради, преминава се през все по-големи обеми и се стига до най-големия териториален обхват - културна среда. Изработен е и модел, който показва обогатяване на разбирането за културно наследство в съдържателен аспект в посока от материално към нематериално и от обект към функции. Голям раздел в първа глава е посветен на определяне на понятието общност с наследство. Авторката анализира статии в платформата JSTOR, в които авторите изследват и пишат за общности с наследство. Тя използва разнообразни графики за визуализация. Разглежда взаимодействията между общност и наследство, чрез позоваване на различни примери. Определя общностите с наследство като социален феномен и подчертава тяхната растяща роля в процесите на социализация и опазване на културното наследство.

Втора глава е наименувана „Опазване и социализация на културното наследство: предизвикателства и перспективи в контекста на глобализацията”. Текстът е обособен в три раздела. По подобие на първа гласа и тук в началото е направено резюме на поставените задачи и начина на разглеждането и решаването им. Първият раздел е посветен на съвременните промени в подходите по опазване и социализация на културното наследство. Най-същностната черта на промяната е, че наследството не бива да се изолира от обществото, за да се опази. Напротив, обществото трябва се ангажира с неговото съхранение и предаване. Промяната в подхода е разгледана в исторически план и въз основа на различни документи. Специално място е отделено на рамковата конвенцията на Съвета на Европа, известна като Конвенцията от Фаро (2005). Тя е основополагащ документ в прехода към участие на обществото във всички етапи на социализация и валоризация на културното наследство. Анализирани са приликите и разликите с други подобни документи и са споделени мнения на различни изследователи. Разгледани са и съпътстващи Конвенцията от Фаро разработки като план, стратегия, доклад, заключения и други документи. Съществена част от втора глава е разделът, посветен на съотносимостта на записаното в Конвенцията от Фаро към ситуацията в България по отношение на опазване и социализация на културното наследство. Описани и изяснени са важни понятия, имащи пряка връзка с културното наследство. Разгледани са проблемите, които не позволяват да се опазва добре културното наследство в България. На внимателен прочит и анализ са подложени новата стратегия за развитие на българската култура в периода 2019-2029 г., връзката на ЗКН с Конвенцията от Фаро, програми, с които се финансира културно наследство. Специално внимание е отделено на ползите, които ще има България, ако ратифицира Конвенцията от Фаро.

Трета глава в дисертацията се нарича „Роля и значение на общностите с наследство в процеса на опазването и социализацията на културното наследство”. В началото на главата Пламена Заячка

проследява видовете общности с наследство, начините по които те участват в социализация на наследството, във възстановяване на изгубеното наследство, в съхраняване на „наследство в риск”. Докторантката привежда примери от различни места, които да илюстрират тезата ѝ. Следва раздел в главата, който е посветен на правната рамка и практики от България, чрез които се разкрива участието на общностите в опазване на културното наследство. В тази част се преповтарят някои позовавания и анализи от втора глава, но вероятно това е направено с цел да се подчертае по-добре ситуацията, в която се намира страната по отношение на връзката общности – културно наследство. Темата продължава с позовавания на четири конкретни примера от Пловдив на общности, имащи отношения с материално и нематериално културно наследство. Изборът на използваните примери е добре аргументиран. В хода на разсъжденията авторката допуска някои малки грешки и неточности на датировки, свързани с историческите епохи, през които се развива Пловдив. Не става ясно посоченото в дисертацията кино „Космос” (културно наследство със сформирана общност) дали е сграда, декларирана като недвижима културна ценност или е само сграда с културно предназначение, която местната общност иска да запази като такава. В края на главата се направени обобщения и анализи въз основа на приведените примери за проявите на общностите с наследство.

Последната част на дисертационния труд е озаглавена „Заклучение”. В нея е очертан приноса на дисертационния труд по отношение изследване на ролята и значението на общността с наследство в процесите, свързани с опазване и социализация на културното наследство в България. За по-голяма яснота при изказване на тезите и привеждане на доказателства е разработена типология на общностите с наследство в България, според видовете наследство – архитектурно, археологическо и нематериално наследство и са идентифицирани проблемите, които общностите искат да решат при всеки отделен вид наследство. Накрая са описани постиженията в дисертационния труд, постигнати по отношение на теорията и практиката, свързани с културното наследство и общностите с наследство. Подчертана е необходимостта България да ратифицира Конвенцията от Фаро.

След Заклучението в дисертацията е изписана в 114 позиции ползваната литература на кирилица и латиница, в 50 позиции - Международни правни актове, в 8 - Нормативни актове и политически документи, в 48 - Електронни ресурси. В Приложение № 1 са посочени статиите, в които се разглеждат общности с наследство в JSTORE за периода 1986 – 2019 г., а в Приложение № 2 - статиите отнасящи се за периода 1977 - 2019 г. Дисертацията приключва с Приложение № 3, в което са изписани 6 публикации на докторантката по темата на дисертационния труд.

Дисертационният труд има автореферат от 49 страници. В него са посочени съдържанието и структурата на дисертационния труд, целите и задачите на изследването, използваната методология, направено е кратко изложение на разработката, на основните изводи и обобщения. Приложено е авторовото разбиране за приносите на дисертационния труд.

Като общо усещане от разработката на Пламена Заячка се налага впечатлението, че на доста места има стилистически грешки, пропуснати думи или неточности в изказа, недовършени изречения, които е добре да бъдат отстранени при публикуване на дисертацията. Умишлено страниците им не се са посочени, за да не утежняват становището. Бих препоръчала в текста имената на чуждите автори да се изписват на кирилица, а в библиографията – в оригинал. Да се приведе в съответствие номерацията на темите и подтемите в първа глава, както и на главите от дисертацията в автореферата.

Въпреки констатираните слабости, които не са от съществено значение, давам положителна оценка на дисертационния труд на Пламена Заячка, предоставен по процедурата за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

март 2020 г.

проф. д-р Светла Димитрова